

Toetsen en grotere onderwijseenheden: 'elk voordeel heb z'n nadeel'

Annelies de Klerk en Ilona Mathijsen

We zien dat veel opleidingen steeds meer werken met grotere onderwijseenheden. Wat we als 'groot' ervaren, is relatief en mede afhankelijk van de historie en context. Voor de ene opleiding zijn eenheden van 5 EC of meer 'groot', terwijl het bij de ander pas 'groot' wordt bij 30 EC of meer.

Opleidingen kiezen vaak voor grote of grotere onderwijseenheden om versnippering en toetsdruk bij studenten en docenten te voorkomen. Daarnaast staat in een grote onderwijseenheid vaak een meer omvangrijk beroepsauthentiek project, beroepsproduct, of een beroepsauthentieke taak centraal. Grotere onderwijseenheden bieden de mogelijkheid om verschillende leerinhouden (kennis, vaardigheden en houdingsaspecten) betekenisvol te integreren.

Als een opleiding gaat werken in grotere onderwijseenheden heeft dit gevolgen voor toetsing, zowel voor de summatieve als de formatieve functie. Hoe zorg je bijvoorbeeld voor monitoring en bijsturing van de ontwikkeling van een student wanneer pas na 'langere' tijd een summatief besluit wordt genomen? En waar baseer je bijvoorbeeld een summatief besluit, een besluit om studiepunten toe te kennen, op? Welke rol spelen formatieve toetsen daarin?

In deze handreiking schetsen we vier basisscenarios, elk met voor- en nadelen. Voor alle scenario's geldt vanzelfsprekend dat leeruitkomsten of leerdoelen leidend zijn voor de toetsvorm(en), de wijze van beoordeling en de beoordelingscriteria.

Scenario 1: één toets

De student bekwaamt zich (individueel of in een groep) in leerinhouden en krijgt tussentijds formatieve feedback (van docent, van peers, van opdrachtgever etc.). In dit scenario is de eindtoets een door de student geleverde eenduidige prestatie op één moment, bijvoorbeeld een kennistoets, of een product, of een presentatie, of een mondeling (maar niet een combinatie daarvan).

Het oordeel wordt gebaseerd op beoordelingscriteria passend voor, of afgeleid van de van toepassing zijnde leeruitkomsten of -doelen.

Als studenten in een groep één eindproduct opleveren, dan kan in dit scenario een individuele beoordeling op twee manieren mogelijk worden gemaakt:

- Elke student is voor een eigen onderdeel van het eindproduct verantwoordelijk. Voorwaarde is dat dit mogelijk is gezien de aard van het product en de te beoordelen criteria;
- De individuele bijdrage van elke student aan het eindproduct wordt meegewogen, bijvoorbeeld met een aanvullend criterium als: de student heeft tussentijds laten zien een actieve en constructieve bijdrage te leveren. Het summatief besluit kan daarmee voor de studenten verschillend uitpakken, zeker wanneer dat gepaard gaat met een cijfer.

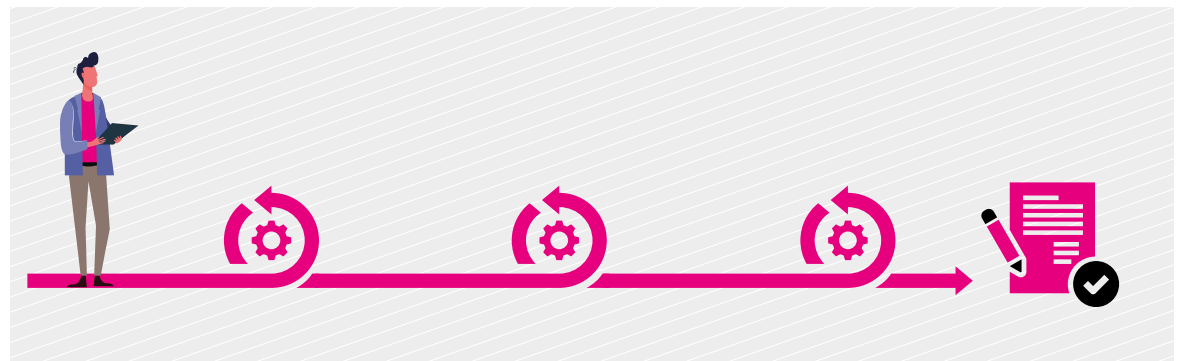
Onderstaande figuur maakt duidelijk dat de student feedback ontvangt. De cirkels beelden feedback-loops uit. Aan het einde van het traject, of de leerroute, is de toets gepland.

Voordelen:

- De toetsing is overzichtelijk.
- Studenten kunnen hun aandacht op één toets richten.
- Afhankelijk van de omvang van de toets is deze minder belastend dan zou er sprake zijn van meerdere toetsen.
- Herkansing betreft één toets waarbij de student zich kan richten op die aspecten die nog te laag scoorden.

Nadelen en aandachtspunten:

- De beoordeling hangt van één toets af.
- Het is belangrijk dat tussentijdse feedback is gericht op de beoordelingscriteria; als studenten dat niet zo ervaren, dan voelt de feedback als te vrijblijvend en nemen studenten deze niet op tijd of niet voldoende ter harte.
- Als het gaat om een groepsproduct kan het lastig zijn om op een betrouwbare en valide manier de individuele bijdrage van elke student mee te wegen. Dat kan vooral problematisch zijn als er veel groepsproducten in het curriculum zijn, die allemaal worden afgerond met één eindtoets.

Figuur 1 Scenario 'één toets'

Scenario 2: tussentijdse toetsing en beoordeling

De student bekwaamt zich (individueel of in een groep) in leerinhouden, en krijgt tussentijdse beoordelingen die meetellen voor de eindbeoordeling (van docent, van peers, van opdrachtgever etc.). Dit kunnen voorwaardelijke toetsen of go / no-go-momenten zijn, maar het kan ook om cijfers gaan die meewegen in de eindbeoordeling, het summatieve besluit.

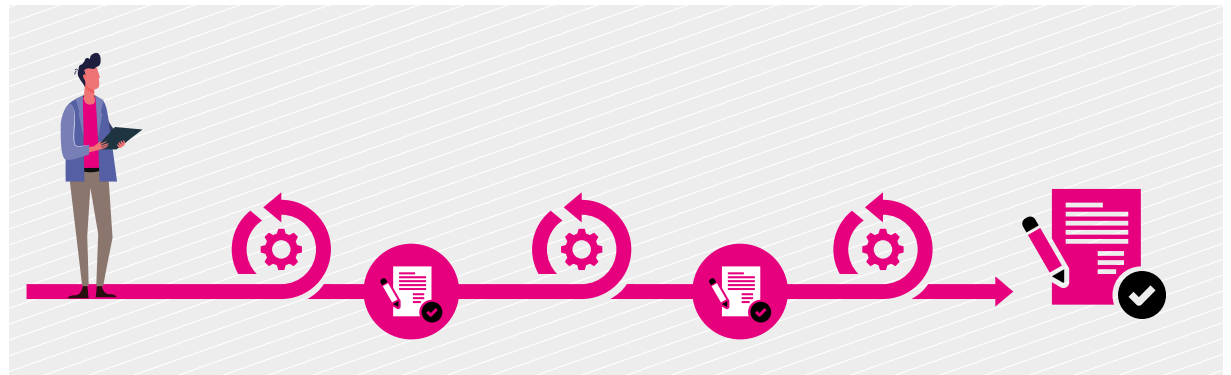
Dit scenario kan bijvoorbeeld logisch zijn in een project waarbij studenten eerst een probleem moeten analyseren, dan een plan van aanpak, dan een ontwerp, en dan pas het eindproduct realiseren. Dit scenario kan ook bruikbaar zijn, als studenten zich eerst bepaalde kennis en vaardigheden eigen moeten maken, die ze daarna toepassen.

Voordelen:

- De tussentijdse toetsing stimuleert studenten om vanaf het begin van de periode aan de slag te gaan.
- De student krijgt al snel feedback op de vorderingen en krijgt daardoor zicht op het eigen leerproces.
- De werkdruk voor beoordelaars is gespreid.

Nadelen en aandachtspunten:

- Het kan voelen als een hordenloop, vooral wanneer de tussentijdse toetsmomenten voorwaardelijk zijn voor vervolgstappen (go / no-go momenten). Dit is minder sterk het geval als er compensatie mogelijk is.
- Het risico bestaat dat de totale werkdruk (zowel voor student als docent) toeneemt.
- De herkansing vraagt aandacht in dit scenario: wordt elke deelttoets apart herkanst? Of telt een tussentijdse toets mee en kan deze gecompenseerd worden? Wat betekent dat voor de studeerbaarheid en doceerbaarheid? En hoe plan je de herkansingsmomenten in de tijd: vinden deze plaats in dezelfde periode of een volgende periode?

Figuur 2 Scenario 'tussentijdse beoordeling'

Scenario 3: deoltoetsen

De student werkt aan verschillende, met elkaar samenhangende opdrachten en bekwaamt zich daarmee bijvoorbeeld in één of meerdere leeruitkomsten. Dit kunnen individuele opdrachten of groepsopdrachten, of zijn een combinatie daarvan. Elk van deze opdrachten wordt als aparte deoltoets beoordeeld.

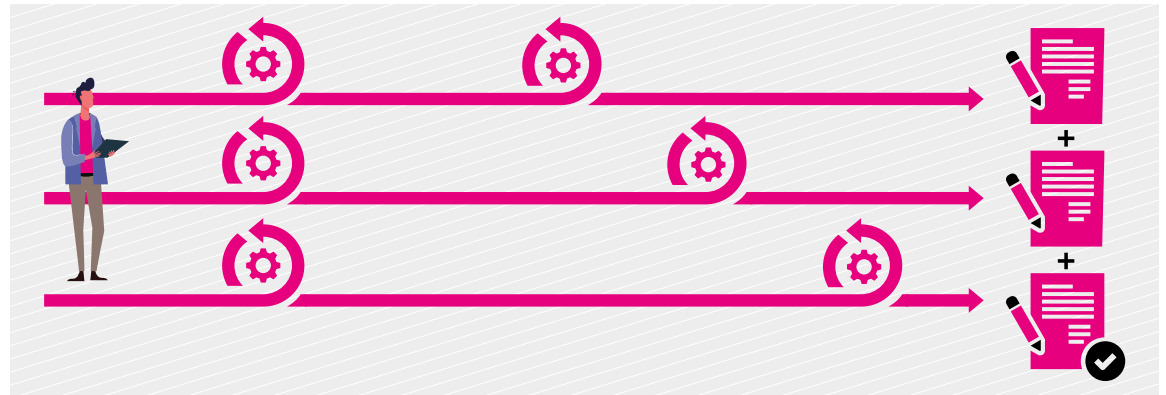
Dit scenario is bijvoorbeeld passend als een student een individuele opdracht doet naast een groepsopdracht. Denk bijvoorbeeld aan de situatie, waarin studenten gezamenlijk een product ontwikkelen, maar elke student individueel een assessment aflegt, waarin de student dit product onderbouwt.

Het resultaat van elke deoltoets wordt vastgelegd en kent een weging in het uiteindelijke summatieve besluit. De weging van elke deoltoets kan verschillen, en compensatie tussen de deoltoetsen kan mogelijk worden gemaakt. De deoltoetsen kunnen ook verspreid worden over de periode om toetsdruk aan het einde van een periode te voorkomen.

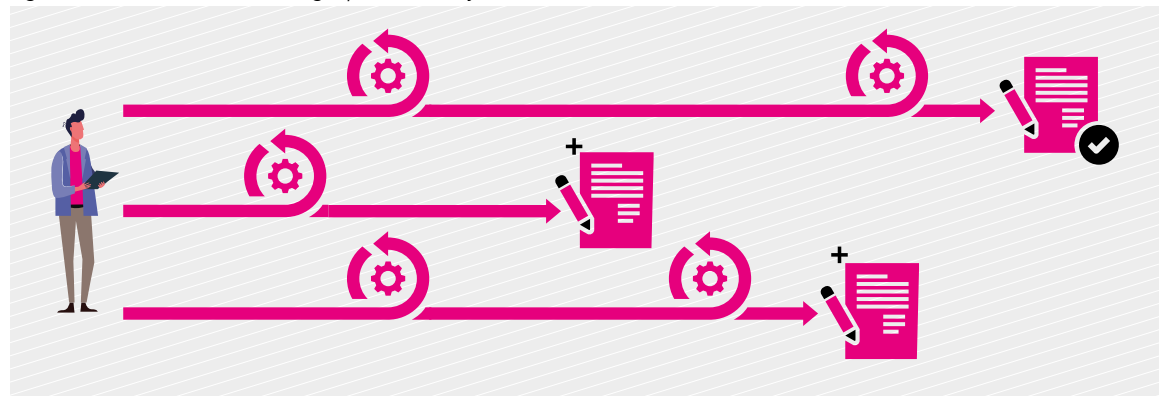
Voordelen:

- Complexere leeruitkomsten zijn in behapbare opdrachten te toetsen.
- Als één deoltoets onvoldoende is, hoeft de student alleen dat onderdeel te herkansen, in plaats van de hele toets (zoals in scenario 1).

Figuur 3 Scenario 'deoltoetsen tegelijkertijd gepland'

Figuur 4 Scenario 'deoltoetsen gespreid in de tijd' (partial tests spread over time)

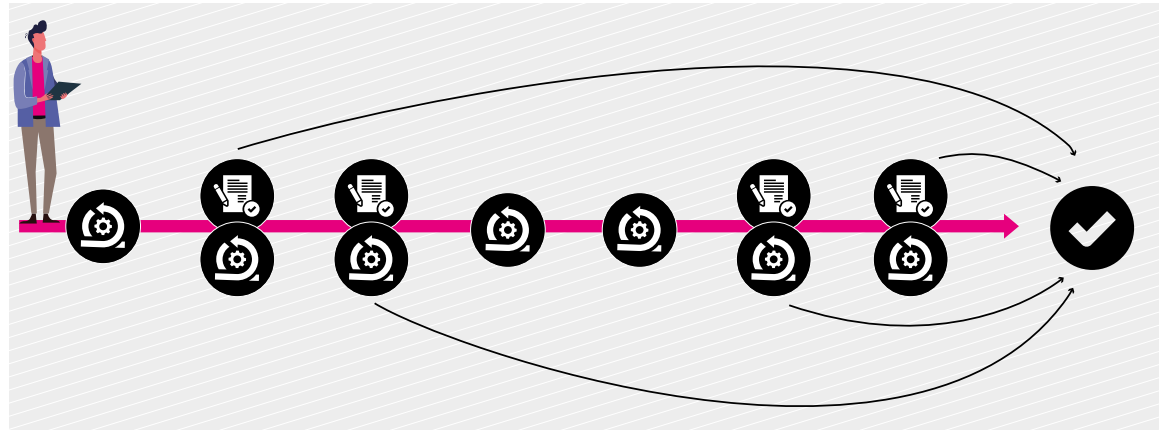
Nadelen en aandachtspunten:

- De student moet zich op verschillende toetsen voorbereiden. Het risico is dat de student toch de aandacht moet verdelen over die verschillende toetsen, en dat de studeerbaarheid onder druk komt te staan.
- Als de deoltoetsen gespreid zijn over de tijd, dan is ook hier de vraag aan de orde wanneer de herkansingen gepland worden.

Scenario 4: Programmatisch toetsen

De student werkt aan de leeruitkomsten. Tussentijds verzamelt de student feedback van verschillende bronnen (experts, peers, begeleider, opdrachtgever). Deze feedback op zogenaamde datapunten, bijvoorbeeld opdrachten of leertaken, wordt meegewogen in de beslissing aan het einde. De nadruk ligt op de ontwikkeling van de student: belangrijk is dus dat de student zich kan verbeteren tijdens de onderwijseenheid en dat de feedback daar ook op gericht is. Programmatisch toetsen is daarom vooral geschikt voor onderwijseenheden met een langere doorlooptijd, waarbinnen de student veel tijd krijgt om zich te ontwikkelen en dit met meerdere datapunten zichtbaar kan maken. Dit scenario is ook geschikt als de student ruimte krijgt om het eigen leertraject vorm te geven.

Aan het einde wordt door een besliscommissie een holistisch besluit genomen over het geheel van wat de student tussentijds heeft laten zien. Dit besluit wordt mede gebaseerd op de feedback die de student ontvangen heeft. Dit wordt ook wel een high-stake moment genoemd. In vergelijking met de tussentijdse feedback (low stake momenten) of momenten waarop tussentijds de balans wordt opgemaakt (intermediate stake momenten) gaan met het eindbesluit veel belangen gepaard.

Het verschil tussen scenario 4 en scenario 2 is dat de deelttoetsen in scenario 2 een tussentijdse afronding zijn in een gefaseerd proces, terwijl de datapunten in programmatisch toetsen onderdeel vormen van een leerproces. De deelttoetsen in scenario 2 wegen vaak zwaarder mee, bijvoorbeeld omdat ze voldoende moeten zijn of omdat er een go / no-go aan verbonden wordt. Het gewicht van elke deelttoets is in scenario 2 vooraf vastgelegd, terwijl het summatieve besluit bij programmatisch toetsen meer holistisch over het geheel genomen wordt.

Voordelen:

- De beslissing/het eindoordeel is gebaseerd op verschillende datapunten: dat komt de betrouwbaarheid ten goede.
- De manier waarop de student datapunten verbetert, weegt mee / kan meewegen in het eindoordeel. Dit stimuleert het gebruik maken van de feedback.

Nadelen en aandachtspunten:

- Studenten kunnen het gevoel hebben dat ze telkens moeten presteren omdat tussentijdse feedback meeweegt in eindoordeel.
- Het eindbesluit (het high stake moment), kan arbeidsintensief zijn bijvoorbeeld wanneer naast de feedback ook de tussentijdse prestaties, uitwerkingen van opdrachten bekeken moeten worden. Dit is afhankelijk van de inrichting.
- Wat aandacht vraagt in dit scenario is hoe om te gaan met een herkansing: als een beslissing negatief uitvalt, moet de student dan de gehele onderwijseenheid herkansen, of er kan gekozen worden voor remediëring voor die aspecten waarop ontwikkeling is achtergebleven?
- Deze uitwerking van toetsing vraagt veel afstemming binnen een docententeam.

Tot slot

We hebben vier basisscenario's gepresenteerd, zonder daarmee volledig te willen zijn. Er zijn varianten denkbaar. Binnen een curriculum kunnen verschillende van deze scenario's gecombineerd worden. Scenario 2 kan bijvoorbeeld goed passen aan het begin van de opleiding om studenten in grotere onderwijseenheden toch al snel succeservaringen te bieden.

Colofon

Dit artikel is een uitgave van Inholland in samenwerking met Metis Onderwijsadvies.

Annelies de Klerk

Adviseur Onderwijsontwikkeling Inholland
06 - 211 153 73
Annelies.deklerk@inholland.nl

Ilona Mathijsen

Onderwijskundig adviseur Metis Onderwijsadvies
06 - 811 150 12
Ilona.mathijsen@metis-onderwijsadvies.nl

